

Solnčeva ženitev.

(Mythologična črtica; spisal Dav. Trstenjak.)

Bolgarska narodna pesem pripoveda, da se je solnčev sin oženil. ¹⁾ Slavka je rodila krasno črstvo, lepodišečo hčerko, ktere je dala ime Grozanka. To zagleda solnčev sin in reče materi, naj prosi Boga, da jo sme za ženo vzeti. Tri dni je solnčev sin to deklico gledal, in se je ni mogel nagledati. Zato je bilo tri dni in tri noči svitlo. Mati sina posvari, da ga tako dolgo ni bilo domu — k večerji, ki mu jo je bila pripravila, namreč: jalo vo kravo in devet peči kruha. Mati solnčeva gre prosit Boga, kateri tudi v ženitev privoli, in sicer ravno na Jurijevo. V ta namen spusti zlato zibelko na zemljo, v katero se lepa Grozanka s svojo materjo vred vsede. Bog spusti meglo na zemljo, in ta zibelko in nevesto, kakor tudi njeno mater, v višino potegne.

Mati reče hčerki: Devet let sem te redila, tako tudi devet let ne smeš spregovoriti ne s svakom, ne s punico (svekerjo, Schwiegermutter), ne z ženinom svojim. Solnčev sin bi bil skoro od žalosti umrl. Ker je bila krasna Grozanka mutasta, poišče si drugo nevesto. Grozanka je morala novo nevesto obleči in svitlo gorečo svečo držati; pri tej priložnosti užge vel (Schleier) nevestin. Nova nevesta se razjezi, kolne jo slepico in nemačo. Sedaj spregovori Grozanka in reče, da ni slepa ni mutasta, samo da jej je naložila mati, ki jo je devet let redila, da mora devet let molčati. Ko je to solnčevič zaslišal in mati njegova, poslala sta drugo nevesto domu, in Grozanka je bila z njim poročena. To je kratek zapopadek te njezne za slovanskega bajeslovca neskončno važne narodne pesmi.

Podajmo se sedaj k razlagi te pesmi. V staroruskih spisih se veli solnce sin Svarogov ali Svarožić (Svarožišt, Vostokov, Op. 228 Dietmar apud Pertz 812); oče se je tedaj velel Svarog. Korenika: svar — sur pomenja svetiti, lucere, splendere, pri Belostencu: sur = siv. ^{*}) Sur je iz svar, kakor duri iz dveri, oskruniti iz oskverniti, ulnjak iz velnjak. Staroruski leto-pisci so ga po krivem primerjali Hephaisu; on je bil sicer bog ognja — ali nebeškega, enak Jovu, božanstvu nebeške svitlobe; Svarog in Jupiter kakor tudi Zen znamenujejo to isto — svitel, jasen bog. Ker je mati sina čakala z večerjo, ^{**)} bila je tudi v slovanskem mythu

¹⁾ Original stoji v bukvah: Rakovski, Pokazalec Odesa 1860; jaz sem bral pre-stavo v časopisu Zukunft šte. 153 leta 1867.

^{*}) Koliko osebnih imen: Surus, Surinus, Surina, Surilla najdeš na noriških slovensko-rimskih spomenikih, tudi napis: Deae Suriae! V vitanjski fari se še kmet piše: Svarožnik. V staročeščini pomenja svar, svori zodiacus.

^{**)} Narodna pesem reče: da solnčev carevič (Sonnenprinz) tri dni svojih konjev ni izpregel. Tako se nahaja tudi v slovanskem mythu enak nazor, kakor v grškem, da se solnce vozi. Pis.

kakor v grškem solnčeva mati: Noč — Nočena — Nocena. Pri Grkih je bilo Leto ali Latona — to je temna noč — mati Apolonova — Zen pa oče. Solnčev sin je jako požrljiv, on pojé jalovo kravo in za devet peči kruha. To misel najdemo tudi v solnčnih mythih drugih narodov. Solnčev sin se tudi veli: Dažba, Dažbog ali Daždbog: „Solnce car — sin Svarogov, eže est Dažbog.“ — Miklošić misli, da izvira Dažba — Dažbog iz dá, dati; tako da bi Dažbog pomenjalo: Dator, divitiarum dispensator. Ali jaz bi rajše izpeljal ime iz: dag, sansk, dah, dag, lúcere, litev: degu, žgem slov. degniti, aufleuchten „solnce skozi megle degne“, — nemški tagen. *)

„Solnce tudi caruje“; to se vjema z grško: „ὁ ἥλιος ἐβασιλευε.“ Svarožičev oče spusti na Jurijevo, to je v pričetku mladostja, zibelko na zemljo. Zibelka je tudi v mythih drugih narodov symbol megle (glej Schwartz, Ursprung der Myth. str. 235, 266).

Nevesta Svarožičeva je torej krasna mladoletna zemlja. Zakaj se pa veli Grozanka? Grozan v starobolgarščini pomenja horribilis in timidus. Jaz mislim, da pomenja Grozanka grozno lepa; saj imajo tudi druge besede kakor: grdi, gordi, čuden, grob, itd. dvojni pomén lepote, jakosti in pa nasprotna lastnosti. Kdo je bila mati Grozankina? Brez dvombe: Baba, **) ker ona je bila velika rodeča mati Dameter — Demeter = Gemeter — Zememati. Zememati je redila devet let svojo hčerko. Sedem, devet let so mythična leta — poznavanja za — zimske mesece (glej Schwartz lib. c. 184.) Od jeseni do Jurijevega je ravno devet mesecev. V jesen se zemlja poseva, v mladostji pa se sad zemljin narodi — setva ozele, cvetje razcvete, tako tudi drevesa — in hči matere zemlje postane, ***) krasna, grozno lepa; zato se tudi veli Dida polsk: Dzidzilia od: didhi sansk. magnus, magnificus, sin zemljin pa: Dido. Korenika didh pa pomenja, kakor div, ne samo lucere, splendere; temuč tudi ludere, igrati, didlati, spielen, kreiseln, zato: dideldajček, Kreisel. Hči zememater — Babe — pa le tri mesece didla v cvetoči krasoti, le tri mesece govori po cveticah in zeliščih, devet mesecev pa je mutasta; zato se v gori navedenej narodnej pesmi omenja, da je bila Grozanka devet mesecev mutasta. V drugih mythih, n. pr. v grškem je zemljina hči jaloa — nerodovitna kakor Proserpina, ki s Plutonom nima otrok, z Zenom je pa rodi. Pluton je nasprotje Zena — zimsko temno oblačno nebo brez rodovitnega dežja, kateri je rodno seme, ktero prejema zemlja in spočne.

*) Iz te korenike so slov. osebna in rodbinska imena: Dagar, Dagarin, Dažič.

**) Babo so Slovenci v celjskeji okolici posebno častili, kakor pričajo imena vasi, gor itd. Babino, Babino koleno, babino brdo, babina gora, babina reka, babin zob. Na slovenskorimskih spomenikih sem našel: Baburus in Babecius.

***) Mladoletna zemlja se veli v narodnih slov. pripovedkah tudi Nasta — od nastanem, advenio, herbeikommen, beginnen; primeri srbsko: nastala godina, zima, leto, mesec (Vuk. s. r.).

Mutasta Grozanka je morala pri drugi nevesti gorečo svečo držati, to je znamenje, da je bila ženitev po zimi, ker tedaj je solnčna svitloba slaba. Grozankina mati se veli Slavka, in to po vsej pravici, ker si rodovitna zemlja ta priimek zaslu uje zbog svojih neizmernih darov in dobrot.

Tako je spet lep kos slovanske mythologije otet pozabljivosti in nerazumljivosti. Bog daj juna skim Bolgarom milejše in srečnejše čase; pri njih le i  e zakopan zlat zaklad slovanskega starinstva.

Juda.

(Bajeslovna  rtica; priobčil Dav. Trstenjak.)

Jude so po bolgarskih narodnih pesmah neprijazne žene z dolgimi lasmi. Vladimirski ¹⁾ piše o njih: „Juda, Mehrzahl Judi, fabelhafte Geister, die den Menschen in Gestalt langhaariger Frauen erscheinen; sie leben in Fl ussen und Seen, und zwar an den tiefsten Stellen, werfen da ihre langen Haare nach den Menschen aus, um sie zu ertränken; wenn sie ans Ufer steigen, kämmen sie ihre schönen langen Haare.“ Kaj pomenja ime Juda? Jaz bi mislil na dve koreniki — prvi  na sansk.: and fluere, zat  ime slovenskih re ic: Andra, Andrica, Odra, Odrica — (Vodre , Vodre ina imena vodnatih krajev, ker staroslov. and se v novoslov. glasi: vod primeri starosl.: antel, ontel, novosl.: votel), lat.: unda. V bolgarščini bi torej beseda Juda za Uda = Undina bila prejetovana, kakor besede: japno, jurve za apno — ur — urve = u e hrva sk-slov. po methatezi: vre; — drugi  na slov. judem, justi = za lase vleči — tezati. V lutomerskej okolici šolarji po gostem nadlegujejo učenika s pritožbo: „Gospod, ta in ta pa me je justal.“ Tudi oblika judati se sliši in pomenja koga za ke ko — lasi vla iti. *) Tudi Litevci poznajo hude duhove z imenom: J das. Rodbine Judar  iv  v Selnici blizu Maribora.

Spiritus familiaris.

(Spisal Andr j ekov Jože.)

Strašno je temna no  nocoj, le ene zvezdice ni videti na nebu; vihar je začel tuliti, da se priklanjajo najdebelejši borovci in smreke skoraj do tal, od daleč pa je slišati votlo grmenje. — Ah nocoj bo  e huda nevihta! —

) Glej Zukunft  islo 152 leta 1867.

*) Bolgari spreminjajo radi I, Ij v j; tako: Juda utegne tudi pomenjati: luda, amens, th richte. Pis.